

DINU SE PREDĂ

„Domnule maior, am venit să mă pun la dispoziția autorităților în legătură cu un proces politic din 1952. Încă de atunci m-am găsit sub urmărire, dar până acum m-am sustras arestării.”

Zi de toamnă aurie, bucureșteană, septembrie 1964. Dinu pătrunsese în clădirea Procuraturii Generale Militare pentru a se preda, după aproape 13 ani de când reușise cu greu să scape de urmăritori. Dimineață devreme mai trecuse o dată pe la biroul avocatului J.B., cu care începuse să se sfătuiască în urmă cu câteva luni. Penalist ingenios și cu vervă viguroasă, ale cărui succese profesionale coexistau cu aversiunea față de ideologia regimului comunist, J.B. îi fusese, cu mulți ani în urmă, recomandat de Dana, care nu-i spusese acestui vechi prieten al familiei că Dinu este căutat de Securitate. Atunci, Dinu îi solicitase lui J.B. o consultație și sprijin pentru altcineva. Jovialul maestru al baroului nici nu visase că tânărul cu care repede se angajase în scurte, dar mustoase discuții politice, avea de-a face nu numai cu înfruntarea ideilor, ci și cu hărțuiala Securității. De fapt, poate că Dinu, la vremea aceea, era mai liber decât acest avocat de succes. El trăia „liber ca păsările cerului”, nu era încadrat în câmpul muncii, nu era trecut în nicio carte de imobil, nu figura în nicio evidență medicală, nu vota, nu lua parte la ședințe, nu era nici sindicalist (e adevărat însă că Irmgard îi plastografiase un carnet de sindicat, un fals pe care nu l-a folosit niciodată). Condiția de fugar îl dezlegase de toate servituțile societății totalitare, în afară de efortul de a dejuca în permanență planurile echipelor de urmărire. Când

I-a vizitat pe avocatul J.B., după decretele de grațieri nominale (nu lege de amnistie) din 1964, Dinu și-a cerut scuze pentru comportamentul conspirativ pe care-l avusese la întâlnirea dinainte, ceea ce i s-a acordat cu nedisimulată încântare (dacă ar fi și numai pentru că „i-a dus de nas” pe securiști timp de 12 ani), și i-a spus că ar vrea să revină la suprafață, dar nu fără unele îndrumări juridice. A putut constata că acel consens „reacționar” din convorbirile lor de odinioară era mai mult decât verbal. E adevărat că, urmându-i disciplinat sfaturile, a trebuit să mai absolve vreo trei luni de tensiune suplimentară provocată de faptul că îi amâna până „poimâine” predarea în mâinile securiștilor, așteptând nu știi ce moment sau împrejurare mai favorabilă, așa că Dinu se tot prezentase la el dis-de-dimineată ca „să-i dea pornirea”, cu două trăistuțe, una cu un schimb de rufe și cealaltă cu ceva hrană rece, ca să i se tot spună să vină din nou „peste trei zile”. Până la urmă, momentul prielnic încăpățânându-se să nu sosească, avocatul J.B., vizibil emoționat, în ciuda optimismului său structural și a miilor de decrete de grațieri nominale, i-a dat ultimele instrucțiuni și l-a trimis la Procuratura Generală Militară („e mai bine ca mai întâi să vă înregistreze ei și abia pe urmă să ajungeți la securiști, unde și așa vă vor trimite”).

Stătea în fața maiorului, în holul Procuraturii Generale Militare; un bărbat la 40 de ani, șaten, bine făcut, cu fizionomie destinsă. „Probabil de origine țărănească, fire comunicativă, slujbaş neîncrâncenat”, a fost prima impresie a lui Dinu, urmată de sentimentul că surpriza vizibilă pe care i-o provocase nu declanșase adversitate, ci mai degrabă un regret cu un grăunte de respect. Cu o expresie care părea să oglindească speranța că „dracu’ poate că nu este chiar atât de negru”, l-a întrebat liniștit: „Pe ce vă bazați când spuneți că ați fost căutat?”

„Vă pot chiar da numărul procesului de la Tribunalul Militar și alte date concrete.”

„Totuși, lucrați undeva. Aveți un domiciliu.”

Dinu știa că atunci când sunt îndeplinite aceste condiții și dacă infrațiunea e mai ușoară, în unele cazuri, cercetarea ar putea fi începută pe picior de libertate.

„Din păcate, nu am mai lucrat de mulți ani și nu am un domiciliu legal.” Se vedea bine că maiorul, fără umoare

autoritară, ar fi vrut reducerea la dimensiuni mai puțin grave a situației în care îi spunea că se găsește (sau credea că se găsește) Dinu și ar fi preferat o soluție mai puțin dramatică.

„În cazul acesta, trebuie să vă rog să așteptați”, și l-a invitat să ia loc pe o bancă de lemn, nu departe de soldatul înarmat cu pistol mitralieră, postat în interior, iar el a intrat în biroul principal de la parterul Procuraturii Generale Militare, aflate în apropiere de Piața Rosetti.

Dinu se pregătea pentru cele ce vor urma, ronțâind niște biscuiți din traista pusă sub bancă. („Nu e bine să intru în fabrică pe burta goală.”) Venise clipa ocolită, afurisită, arsă în efigie timp de 12 ani. Știa că nu va fi ușor, dar, în același timp, urca în el un sentiment de mare ușurare, de izbăvire, cu subtonuri triumfale. După fuga îndelungată, arestarea care urma se proiecta ca un fel de „eliberare”.

A trecut un timp, apoi ușa biroului s-a deschis, și un colonel cu mină încruntată s-a apropiat de el și i-a spus scurt: „Dumneata trebuie să aștepti o jumătate de oră”. Dinu aștepta învelit în alveola formulilor de exorcizare. „O să mă sechestrați, dar ăsta este costumul de scafandru în care trebuie să intru pentru a părăsi submarinul încremenit pe fund.” Dar pereții alveolei începuseră să se desfacă, lăsând gândurile să se rotească, păsări neliniștite înainte de furtună; ceața începuse să miroasă a văzduh. „Nu m-au învins, dar acum le va reveni rolul de învingători, mie, cel de învins. Trebuie să simulez o înfrângere totală pentru a le muia reacția împotriva celor care m-au ajutat tot timpul acesta să le scap printre degete și printre orgoliile lor de vânători galonați. Deviza mea actuală: *Să nu le fac rău celor care mi-au făcut bine.*”

Irmgard scăpase. Plecase în Germania, în 1963, înainte ca ei să ajungă la ea. Totul era ca el să susțină până la capăt că, în afară de ea, nimeni dintre cei cu care avusese de-a face (și aceștia trebuiau să rămână numai cei despre care securiștii luaseră deja cunoștință) nu a știut că el era un fugar. De altfel, în ultimii ani, după ce timpul în care se ascunsese depășise toate termenele scontate și toate amnistiiile sperate, dar care apăruseră plafonate în așa fel încât să nu includă pedepsele majore, cele privitoare la acțiuni împotriva Securității statului, principala justificare morală a perseverării în marșul pe aceste

nisipuri mișcătoare fusese, în ochii lui Dinu, necesitatea de a-i cruța pe cei care fuseseră solidari cu el, de a le evita atragerea într-un proces în care ar fi fost condamnați pentru „omisiune de denunț”, cuantumul de pedeapsă putând fi destul de aproape de cel al inculpatului principal. Acum, situația internă și coordonatele internaționale erau mai bune, iar decretulele de grațiere prin care se goleau închisorile politice atenuaseră gravitatea urmărilor posibile pentru cei care îl ajutaseră, până la a le face poate chiar, cel puțin momentan, irelevante.

Dar aceasta era numai fața luminată a lunii. Cea întunecată consta din dosarele ce li se vor face acelora care l-au ajutat pe acest „dușman al poporului” sau au indus în eroare autoritățile. Și nimeni nu poate garanta că după destindere nu vine o încordare și că cei neloviți acum nu vor plăti mai târziu. Cei care îl tănuiseră de-a lungul anilor, asumându-și riscurile, împărtășiseră griji și anxietăți, dar nu cedaseră nici fricii și nici rațiunii care nu înceta să le șoptească despre zădărnicia acestei tentative de a te sustrage sancțiunii în mijlocul unui sistem polițienesc atotputernic. În perioadele cele mai sumbre găsise o lumină în gândul că prietenii lui întrețin un zid invizibil de protecție între el și urmăritorii lui. „În statul totalitar, fugarul trebuie să posede talentul însingurării, dar secretul reușitei lui este comuniunea. Orice fisurare a etanșeității, nu numai juridice, ci și politice, pe care depozitiile mele trebuie să le-o asigure celor care au riscat pentru mine, ar pângări retroactiv această minunată prietenie.”

REGĂSIRE

Cu vreo două luni înaintea intrării în groapa leilor, Dinu, care, de la plecarea lui Irmgard, trebuise, rând pe rând, să-și întrerupă ultimele contacte și să intre într-o fază de solitudine radicală în mijlocul orașului, pe cât de aglomerat și agitat, pe atât de orb la existențele individuale, a trăit o neașteptată spargere a atolului însingurării lui. Trecând în grabă prin dreptul Cinematografului Patria, l-a văzut brusc pe Paul. „A ieșit din

închisoare. E neschimbat. E bine. Dar regula trebuie respectată. Nu iau legătura cu el înainte de a trece prin anchetă. 13 ani, 13 ani de când nu ne-am văzut. Nu trebuie să comit o greșeală tocmai acum. Nici să-i fac lui greutăți. Mai întâi, purgatoriul. Cei care îl însoțesc nu-mi sunt cunoscuți. Păcat, dar trebuie să grăbesc pasul în altă direcție. El merge mai departe. Deci nu m-a văzut. Și așa nu mai e nimic de făcut... Gata..."

Dar Paul nu urmase, ca pe o peliculă de film, sugestiile tăcute și autosugestiile învălmășite ale lui Dinu, ci secundele acelea s-au tradus pentru el altfel. Îl văzuse pe Dinu. Luându-și rămas-bun de la cei doi, s-a întors din drum cu pași mari și s-a oprit, cu statura lui de un metru nouăzeci și cinci, în fața lui Dinu: „Ce faci? De ce nu vii la mine? Ești supărat pe mine?” „Ce copilărie! Supărare pe Paul?”

Strada a tăcut brusc. Ceilalți nu mai sunt. Și lumea s-a schimbat. Ochii nu mai văd copacii oglinziți în apă, ci privesc la ei pe mal, drepti, cu coroane involburate în vibrație tăcută.

„Nici vorbă de așa ceva, dar nu m-am prezentat încă la Securitate. Cred că nu e bine să afle cineva că ne-am întâlnit înainte. Eu voi susține că nimeni nu a știut nimic de mine, și nici de planul de a mă preda...”

„Bine că ne-am întâlnit noi. Ce o să facem cu securiștii e altceva. Dar noi trebuie să ne întâlnim. Și acum, și pe urmă. Când ne vedem? Măine? Unde?”

Și s-au văzut la Ștrandul Floreasca, la fel ca pe vremuri, chiar și înainte de organizația de rezistență, înainte de dispariția lui Paul, înainte ca Dinu să se ascundă și înainte de procesul și condamnarea la 15 ani a lui Paul.

Îi fusese coleg de liceu la Craiova, pe urmă, camarad de studenție bucureșteană, pe când începuseră să se veștejească repede libertățile și marile promisiuni, iar în ei fierbea o revoltă încă necomprimată, dar și bucuria de a-și juca împreună tinerețea, încântarea descoperirilor cotidiene în arhipelagul uman, social, cultural al marelui oraș-capitală, impunător și labirintic, nepăsător și vivace, cu patină cosmopolită și, în același timp, valah până în măduva oaselor, deținând experiențe și secrete neaccesibile vieții în provincie, de unde veneau, o capitală care dansa pe cumpăna apelor istoriei înșelătoare, dar încă nu se lăsase intimidată, spectacolul unei lumi avide

și totodată nonșalante, în care exuberanțele postbelice ale poftei de viață se întretăiau cu ofensiva cenușie și implacabilă a sovietizării, caruselul divertismentelor și al spectacolelor de varietăți în ritm american, cu profețiile apocaliptice, cu glasul strident al vestitorilor epocii slugărnice și cu cel adânc ce îndemna la împotrivire.

Oricum, Dinu, Paul și prietenii lor își îndeplineau de zor inițierea în misterele independenței postliceale, frecventau cursuri, explorau biblioteci și, când punga comună o permitea, berăriile Gambinus și Dunărea și câte un local în care supraviețuia Bucureștiul de altădată. Observau orbita urmată sub noua zodie de oamenii de litere sau de știință, atitudinea partidelor și a exponenților acestora, dar interesul lor principal era îndreptat către spusele și gesturile celor care respingeau fără echivoc compromisul cu partidul impus de sovietici. Totul era interesant pentru ei: și partea gravă sau aureolată de idei a lumii, și cea clărobscură, de pildă a cafenelelor unde se practica, pe lângă biliard, și jocuri de noroc interzise, zaruri etc., în care adeseori personaje cu alură interlopă aruncau pe masa verde vrafuri de bancnote pierdute sau câștigate la o învărtitură de zar, în timp ce la cantina studențească de vis-à-vis se servea, cu dezinvoltură, carne de cal; îi atrăgea și mediul chelnerilor mai vârstnici, care îți povesteau cum și-au clădit case din bacșișurile primite de la jocurile de poker la care, în timpul lui Carol al II-lea, Gabriel Marinescu îi invita pe mafioții americani, despre care serviciul secret îl informa că sunt în trecere prin București.

Dar nopțile petrecute la un pahar de vin erau tot mai încărcate de electricitate politică. Între mânie și înflăcărare, începuseră să se sature de vorbe și să caute o ieșire prin fapte din hățișul din ce în ce mai des al descurajărilor și capitulărilor pe care nu voiau să le accepte în universul lor intangibil. Zarurile aruncate la Ialta sau la Moscova nu le răsunară încă în urechi și, chiar dacă ar fi știut cum au căzut ele, tinerii aceștia nu ar fi acceptat rolul ce le era prevăzut. Pentru ei sunase nu numai ceasul mării contestații politice, ci și al unei noi relații cu țara și națiunea. România poate că fusese un înalt simbol, o idee mai mult sau mai puțin interiorizată, practică sau exploatarea, un alibi, o amintire întreținută pedagogic sau o nostalgie